

Desátá přednáška.

Dornach, 15. prosince 1918.

Metamorfóza inteligence.

Rudolf Steiner

Milí přátelé, včera jsem připojil část našich pozorování k článku Berďajeva, který jak jste viděli, vychází z předsudků, z naprosté víry v moderní vědu a který na druhé straně zaznamenává zvláštní zkušenost - pochopitelnou jen z protikladu rozumové logiky, která je také logikou přírodovědeckou vůči logice skutečnosti - že bolševismus učinil Avenaria a Macha a podobné filozofy pozitivismu jaksi svými oficiálními filozofy. Je snad nutné, abych vám výslovně zdůraznil, že článek, o kterém jsem vám mluvil, byl napsán, již roku 1908, a je velmi pozoruhodné - a pochopitelné jen z našich duchovně-vědeckých základů - že u tohoto ruského filozofa nacházíme úsudek souhlasící nejvíce s přítomností, ať se k těmto věcem stavíme jakkoli, že, správněji řečeno, nacházíme u tohoto ruského spisovatele úsudek pro přítomnost ještě upotřebitelný. Snad je pro vás také důležité slyšet, že právě Mach a Avenarius byli pokládáni za bolševické filozofy jaksi již v době, kdy snad - nechci se nikoho ani zdaleka dotknout - ale „snad“ mnohý z vás ještě ani nevěděl, co vlastně bolševismus je. Neboť velká část západoevropského a středoevropského lidstva ví o bolševismu teprve krátkou dobu, kdežto on je jako takový vlastně starým úkazem.

Nuže chtěl bych ještě něco připojit k pozorováním, která jsme konali v poslední době. Viděli jste, že mně šlo o to, ukázat vám, jak je nutno posuzovat duchovně-vědecky sociální podněty. A pokládali jsme za velmi

důležité - ne tak, jak se to obyčejně děje abstraktně - neoddávat se prostě víře jako by se o sociálních podnětech mohlo myslet stejně po celé Zemi. Právě to zkalí a zavede na scestí všechno myšlení a usuzování o sociální otázce, jestliže se nedbá na to, že lidská společenství jsou po civilizovaném zemském okruhu odlišná, takže se musíme vystříhat chyby, které se dopouštíme, když řekneme: v sociální otázce platí to či ono, lidská společnost musí být uspořádána tak nebo onak. Musíme se naopak ptát:

Jaké jsou síly, které vedou k sociálním požadavkům u východního lidstva?

Jaké jsou tyto síly u západního lidstva?

Jaké jsou u lidstva, které je uprostřed, síly, které vedou k sociálním požadavkům?

A naznačili jsme nejrozličnějším způsobem z vnějšího hlediska symptomatického a také z vnitřního okultního, jak je nutno myslet si toto rozlišení mezi západním lidstvem, lidstvem středu a lidstvem východním, k němuž počítáme zejména také evropský Východ a Rusko. Bez znalosti tohoto rozlišení nejsou vůbec možné plodné představy o sociální otázce.

Zeptejme se dnes: která pak je - dotkli jsme se toho již častěji, dnes vezmeme jednotlivosti - která pak je základní vlastnost duševní právě v té době, která začala v 15. století a která potrvá, jak jsem vám řekl, až do třetího tisíciletí, která je to základní vlastnost, jež vede lidskou duši k vývoji? Tato základní vlastnost, která se nyní sotva ještě ukázala ve své pravé podobě, která je teprve ve svých začátcích a která se bude stále dále vyvíjet, tato hlavní vlastnost je lidská inteligence, inteligence jako vlastnost duše. Takže má být člověk během tohoto období stále víc a více povolán usuzovat touto svou inteligencí o všech věcech, tedy také zejména o věcech sociálních, vědeckých a náboženských, neboť ty vlastně vyčerpávají okruh lidského života: náboženské, vědecké, sociální podněty.

Snad si učiníte snáze tuto představu inteligentní bytosti, lidské bytosti, představu, kterou zde musíte nutně vzbudit, když si ujasníte, že pro 4.

poatlantické období se nemůže mluvit v tom smyslu jako dnes: že by se chtěl člověk jakožto osobnost postavit docela jen na půdu inteligence. Zdůraznil jsem to ostře zvláště ve své knize „Záhady filozofie“ vzhledem k filozofickému myšlení. Ve 4. poatlantickém období, které skončilo v 15. století po Kristu, nebylo nutno, aby lidé užívali inteligence osobně. S vjemy okolí, s ostatními životními souvislostmi se světem připlývaly také - jako vstupují do člověka barvy a tóny cestou vnímání, připlouvaly do člověka také pojmy, ideje, tedy všechno inteligentní. Obsah intelektuálního života byl například pro Řeky, byl také pro Římany vjemem.

Pro člověka od 15. století nemůže již být výsledek intelektuálního života vjemem.

Ze světa vjemů mizí vnímání pojmů. Člověk nevnímá již pojmy, ideje zároveň s vjemy. Je omylem, máme-li za to, že nenastal onen velký převrat na přelomu 15. století. Tento omyl, který se zakládá na neschopnosti rozlišovat, viděli mnozí lidé již ve vnějším životě. Pro Evropana se ukáže již například velmi snadno, že všechny Japonce, ačkoli jsou právě tak rozdílní jako Evropané, pokládá za naprosto stejné.

On právě nerozlišuje. Tak nerozlišuje dnešní věda mezi jednotlivými obdobími, ona má za to, že je to všechno stejné. Ale tomu tak ovšem není, nýbrž je tomu tak, že nastal mocný převrat právě na přelomu 15. století, kdy přestali lidé postřehovat pojmy zároveň s vjemy, kdy začala nutnost muset si vypracovat také pojmy. Dnešní člověk si musí pojmy vypracovávat ze své osobnosti. To je v začátku, ale bude se to vyvíjet stále dál a dále. A právě vzhledem k tomuto vyvíjení inteligence jsou západní lidé, lidé středu a východní lidé od sebe nejvyšší měrou odlišní. A protože jsou dnešní teoretické požadavky proletariátu - jak je to ovšem přirozené v 5. poatlantickém období, v období duše vědomé - protože jsou tyto požadavky právě jakožto inteligentní požadavky vznášeny, je důležité přihlížet k poměru inteligentní podstaty lidské duše, jak se na Zemi diferencuje, také co se týká sociálních podnětů.

Vidíte, že význam těchto věcí se podceňuje proto, že dnes ještě působí namnoze v podvědomí. Člověk nechce se svým pohodlným myšlením

rozlišovat v plném vědomí. Ale každý člověk má přece v sobě vnitřního člověka, který jen do jisté míry vyzařuje do vědomí. Ten rozlišuje velmi ostře, ten činí například ostrý rozdíl mezi západním člověkem, mezi člověkem středu a východním člověkem podle toho hlediska, zda ten člověk sám je člověkem západním, středu či východním. Není tím míněna jednotlivá individualita, ale ta v člověku, co patří k národnosti. Prosím vás, abyste vždycky činili tento rozdíl. Jednotlivec se ovšem z národního charakteru vyprošťuje. Jsou jistě lidé, ve kterých dnes sotva působí národnost, jsou to takoví lidé, kteří se soustavně snaží být lidmi, aniž v sobě nechávají působit národnost, ale pokud národnost působí, vyznačuje se tak, jak jsem to již častěji naznačil a jak se na to chceme teď ještě jednou podívat z jistých hledisek, pokud se týká sociální otázky.

Když se totiž vynoří něco takového jako sociální otázka, když se i jinak vynoří něco, co závisí na společenství, ne na jednotlivci, jedná se vždy o národnost. A i kdyby příslušník třeba britského národa, nebo příslušník německého lidu nebo obyvatel ruské země - uvádím úmyslně tyto rozdíly - i kdyby tito tři lidé usuzovali třeba stejně, nemohou být stejné anglická, německá a ruská politika nebo sociální řád, musí být odlišné, protože se jedná o to, co je společné. Nerozhoduje tu tedy individuální poměr člověka k člověku, ale to, co působí od národa k národu a co se jakožto národnost odlišuje od jiné národnosti. Musím to vždy ostře zdůrazňovat, protože se těmto věcem stále znovu a znovu zčásti z dobré vůle, zčásti zlovolně špatně rozumí. Vezměte například jednu věc. Prosím, abyste tyto věci brali docela „siná ira“, neboť nejsou také míněny jako kritika, ale jen jako skutečné údaje, prosím tedy, abyste tyto věci přijímali docela bez sympatie a antipatie. Vezměte střeoevropského člověka, který se dívá na život anglicky mluvícího národa, na jedné straně, na život rusky mluvícího národa na druhé straně, jak se vyžívají ve způsobu představ z národnosti - tedy zase představy nikoli jednotlivého člověka, ale představy národnosti.

Příslušník střeoevropské národnosti bude snad mnohé pozorovat vědomě. Dnes se mluví ovšem podle veřejného mínění to nebo ono, což je vždycky privátní leností, to je možné, ale vnitřní člověk - mám nyní na mysli vnitřního střeoevropského člověka, ten učiní úsudek, bude-li

posuzovat - nemusí si to ani uvědomit - pohlédnc-li na Západ k anglicky mluvícímu obyvatelstvu, všimne-li si národa tak, jak se uplatňuje politicky, sociálně, učiní si úsudek: to je šosáctví. A pohlédne-li do Ruska, učiní si úsudek: to je bohémství. To je ovšem vyjádřeno poněkud radikálně, aleje tomu tak. On sám bude ovšem slyšet zleva a zprava: můžeš nás nazývat šosáky, můžeš nás nazývat bohémy, ale ty jsi pedant. Ale tyto věci jsou více skutečné než si myslíme, ale ty skutečnosti musí být vydobyty z hlubin lidského vývoje.

Nyní se objevuje ta zvláštnost, že v anglicky mluvícím obyvatelstvu je inteligence instinktivní, působí instinktivně, je (o nový instinkt, který se vynořil ve vývoji lidstva, instinkt, myslet inteligentně. To právě, co má duše vědomá vychovávat: inteligenci, to provádí anglicky mluvící obyvatelstvo instinktivně. Anglický národ má nadání pro instinktivní vytváření inteligence.

Ruské obyvatelstvo se odlišuje jako severní pól od jižního pólu, nebo mohl bych dokonce říci, jako severní pól od rovníku, pokud se týče tohoto podnětu, podstaty inteligence.

Ve střední Evropě - již jsem to naznačil - zde nemají lidé inteligenci instinktivní, ale musí se k inteligenci vychovávat: inteligence je vychovávána. To je onen velký, mohutný rozdíl. V Anglii, v Americe je inteligence instinktivní, zde má všechny vlastnosti instinktu. Ve střední Evropě není člověku z inteligence nic vrozeno, ale musí být vychovávána, musí být uchopena ve vývoji člověka. V Rusku - chtěl bych se zde opřít o různé literární výroky, abyste nemysleli, že si tyto věci vymýšlím - V Rusku je věc taková, že jsou přímo rozepře v tom, co je vlastně inteligence. Podle údajů hlouběji nahlížejících Rusů je to, co se tam nazývá inteligencí, něčím docela jiným nežli to, co nazýváme inteligencí jen ve střední Evropě, nemluvě již ani o Anglii. V Rusku není inteligentním člověkem ten, kdo se tomu nebo onomu naučil. Koho my zde nazýváme intelektuálem? Tak nazýváme ty, kdo se něčemu naučili, kdo si něco osvojili a tím se vzdělali v myšlení. Jak řečeno, je to v západní Evropě a v Americe dokonce vrozeno. Ale nedovolíme si přece nepokládat za inteligenta obchodníka nebo státního úředníka, nebo zástupce nějakého

svobodného povolání. Ale Rus to dělá. Rus prostě nepokládá obchodníka nebo státního úředníka, nebo zástupce nějakého svobodného povolání za člověka inteligentního, nýbrž inteligentním člověkem má být u Rusa člověk, který je probuzený, který došel k určitému vědomí sebe sama. Státní úředník, který se mnohému naučil, který má o mnoha věcech úsudek, nemusí být probuzeným člověkem: dělník, který přemýšlí o své souvislosti se společenským řádem, který je probuzen k přemýšlení o svém poměru ke společnosti ten je inteligent.

A je velmi významné, že je dokonce nutno používat slova „intelligence“ v docela jiném smyslu. Neboť hleďte: zatím co na Západě je intelligence instinktivní, vrozená, ve středu je vychovávána nebo alespoň vyvíjena, zachází se s ní na Východě tak jako s něčím, co docela jistě není vrozeno, není vychováváno, nemůže být jen tak vyvinuto, ale co se probouzí z určitých duchovních hlubin. Člověk se probouzí k inteligenci.

To pozorují zvláště někteří členové strany takzvaných kadetů, kteří mají za to, že tato víra v toto probouzení je důvodem toho, že u ruské intelligence je možno pozorovat jakousi pýchu, jakési sebe přeceňování vzdor všem ostatním pokorným vlastnostem.

Nuže, tato intelligence v Rusku zaujímá docela zvláštní místo v lidském vývoji. Nedáte-li se klamat, nepodlehnete-li iluzím o vnějších příznacích, ale přihlédnete-li k tomu, co je vnitřní, můžete si o této ruské inteligenci, i když se vám dnes například zdá podle vašich západoevropských a střeoevropských pojmů u některého Rusa velmi nepatrnou, že je uchráněna všeho instinktivního, můžete si říci: intelligence se nemá nechat - tak myslí Rus - pokazit nějakým lidským instinktem, nemá se také myslet, že tím, co se vychovává jako intelligence, je možno něčeho zvláštního dosáhnout. Rus chce - ovšem podvědomě - uchránit inteligenci, pokud nepřijde 6. poatlantické období, jeho období, aby pak touto inteligencí nesahal dolů do instinktů, ale aby inteligenci vynesl vzhůru, kde bude kvést „duchovní Já“.

Zatím co anglicky mluvící obyvatelstvo nechává inteligenci klesat do instinktů, chce ji Rus toho právě uchránit, nechce inteligenci pustit dolů do instinktů, chce ji opatrovat, třeba by byla dnes sebenepatrnější, aby

zůstala uchráněna pro příští období, kdy duchovní Já, čistá duchovnost, bude moci být proniknuta touto inteligencí.

Když pozorujeme tuto věc takto v jejích základech, objeví se milí přátelé, také něco takového, co bychom při nepředpojatém posouzení museli docela odsoudit, přece však jako věc, která je dána jistou nutností vývoje lidstva. Jak již řečeno, sami Rusové, kteří do věci hlouběji vidí, kteří tyto věci charakterizují, vidí docela správně, že ruská inteligence má dva základy. Ty patří k jejímu vývoji. Tato ruská inteligence dostala podobu, charakter, který má dnes tím, že k inteligenci se vyvíjející Rus, který chce být probuzený, byl především utlačován policejní mocí, musel se bránit policejní moci až po mučednické utrpení. Můžeme tuto moc, jak řečeno, odsuzovat, ale musíme si o tom učinit nezaujatý úsudek. Na druhé straně měla na povahu, na zvláštní povahu této ruské inteligence, která se chce právě uchránit pro příští duchovní podněty lidstva, rozhodující vliv policejní útlak, který vedl až k mučednictví. A na druhé straně docela samozřejmě - ruští spisovatelé to stále zdůrazňují - je tato ruská inteligence - poněvadž se chce uchovat pro příští doby - dnes něčím světu cizím, co se nemůže s životem lehce vypořádat, něčím, co je obráceno k něčemu docela jinému než k tomu, co bezprostředně světem proudí.

A tak můžeme říci, že také po této stránce je ruský duševní život opakem anglicky mluvícího obyvatelstva. Můžeme říci, že na Západě je inteligence policií protěžována, na Východě, zeje inteligence policií pronásledována. Jednomu se může líbit to, druhému ono, ale jedná se o zjištění skutečností. Na Západě je tedy inteligence - jak řečeno - protěžována. Zvláštní charakter inteligence má vplynout do zevního života, má být všude v sociálním řádu. Lidé se mají svou inteligencí zúčastňovat sociálního řádu atd., atd. V Rusku - ať to dělá car nebo Lenin - je inteligence policejně utlačována a bude ještě dlouho utlačována. Snad právě v tom je nerv její síly, že je policejně utlačována. O tom si, milí přátelé, můžeme udělat dosti schematický, ale přece jen platný přehled. Můžeme říci, že v Rusku je inteligence pronásledována, ve střední Evropě že je krocena a na Západě že se inteligence již krotkou rodí.

Učiníme-li toto rozdělení, toto rozčlenění, máme přesto, že tato slova zní podivně, máme vlastně naprostou pravdu. V Anglii a v Americe se rodí inteligence již krotkou vzhledem k ústavnímu státu, vzhledem k zevní politice i vzhledem k sociálnímu řádu. Ve střední Evropě je inteligence krocena. Na Východě by chtěla inteligence pobíhat volně, ale je pronásledována.

To jsou věci, ke kterým musíme nutně obrátit zřetel, chceme-li vidět skutečnost, nechceme-li se jen chaoticky obírat věcmi, které nám pak nějak nedovolí dospět k nějakému hlubšímu názoru.

Lidé jsou diferencováni tak, jak jsem to často naznačil, jak to dnes opět naznačuji z určitého hlediska. Ale na druhé straně musí být v období duše vědomé zároveň prohlédnuta tato diferenciaci a musíme mít možnost dostat se nad ni.

Jedná se o to, že na jedné straně lidé jsou tímto způsobem, pokud jde o inteligenci, diferencováni, pokud v člověku působí národní charakter.

Nad tuto diferenciaci se v životě dostaneme prakticky dvojnásobným způsobem. Předně tím, že ji poznáme. Když jen deklamujeme ze zcela všeobecného abstraktního hlediska, že to nebo ono je správným sociálním hlediskem, aniž známe diferenciaci lidstva, nemá to žádnou cenu, tu jenom skutečnost míjíme. Tedy hlubší nahlížení do těchto poměrů je to, o čem tu jde. Druhou věcí je, abychom ale přece byli s to dostat se zase jistým způsobem celým svým lidským prožíváním nad tyto věci a dbát této diferenciaci, chceme-li být praktickými, abychom nemysleli, že jsou lidé po celé zeměkouli stejní a že je možno řešit sociální otázku po celém obvodu Země stejně. Musíme vědět, že sociální otázka se musí řešit různě, protože se chce sama řešit různým způsobem na podkladě národnostních impulsů.

Ale to je, milí přátelé, možné jenom za takového předpokladu, jako je ten, který zde činí duchovní věda. Neboť když máte nějaký více nebo méně chaotický nebo také harmonický souvislý sociální ideál, jak ho pak chcete, milí přátelé, použít pro všechny lidi? Můžete ho přece použít jenom jednostranně. Můžete mít nejkrásnější, nejlépe odůvodněné ideje,

ale nebudete moci jinak než věřit, že těmito krásnými idejemi můžete oblažit lidi po celé Zemi. Je právě neštěstím naší doby, že lidé něco takového většinou chtějí. Kdo věří nebo myslí dnes jinak, když se postaví před lidi a mluví o sociálních a politických idejích, než tak, že se po celé Zemi mohou poměry upravit tak a tak a že idejemi, které já si vymyslím, se může oblažit celé lidstvo? Tak přece lidé dnes myslí. A z předpokladů našich zvyklostí v myšlení se nedá téměř ani myslet jinak, milí přátelé.

Ale vezměte sociální formu, vytěženou z duchovní vědy, kterou jsem vám před nějakým časem přednesl: tu uvidíte, že se sice rozchází s myšlenkovými zvyklostmi naší doby, ale že má docela jinou povahu. Řekl jsem vám, že nezáleží na tom mít nějaký jednotný sociální ideál, ale vyzkoumat, co se chce reálně uskutečnit. Tu jsem vám poukázal na trojčlennost tohoto života, který až dosud byl chaoticky shrnut v jednočlenném státě. Dnes vidíte všude jeden kabinet, jeden sněm a ideálem lidem je shrnout všechno chaoticky do jednoho sněmu. Řekl jsem vám, že skutečnost tíhne k tomu rozčlenit to, co je tu shrnuto v jednotu. Život duchovní včetně juristického (ale nikoli správní justice, nýbrž civilní a trestní justice) tvoří zvláštní článek, hospodářský život tvoří druhý článek. A život, který oba reguluje, tvoří třetí článek, kde je všechno spravováno, kde je vykonávána bezpečnostní služba, atd. Tyto tři články stojí k sobě navzájem tak, jako stojí k sobě navzájem státy, jednájí spolu prostřednictvím zástupců, urovnávají své vzájemné vztahy, ale samy jsou, smím-li užít toho výrazu, suverénní.

Co zde říkám, je možno důkladně posuzovat, kritizovat, ale pak nekritizujeme názor, ale něco, co se chce uskutečnit během příštích 40 ti až 50 ti let. Pouze tato trojčlennost vám dá jedinou možnost počítat zase s diferenciací lidstva. Neboť když máte cosi jednočlenného, musíte to přece vnutit celému lidstvu, jako byste chtěli obléci stejný kabát malému člověku, prostřednímu člověku a obrovi. Velikosti je zde použito jen k objasnění. Ale máte-li tuto trojčlennost, máte možnost mít v ní něco univerzálního.

Tu se formuje Západ ve svém sociálním řádu tak, že u něho převládá to, co je správa, ústava, vůbec úprava veřejného života, bezpečnostní služba

v nejširším smyslu atd. Oba druhé články jsou podřízené, jsou na prvním závislé. A pro jiné oblasti je to zase jiné. Tu převládá jeden ze tří a druhé dva jsou zase více nebo méně závislé. Tím tedy, že máte trojčlennost, máte možnost najít také ve svém náhledu diferenciaci podle skutečnosti. Co je jenom jednotné, to musíte rozšířit po celé Zemi, ale co je v sobě trojčlenné, o tom můžete říci: na Západě převládá jedno, ve středních zemích převládá druhé, na Východě převládá třetí. Tím se po celé Zemi různě diferencuje to, co pokládáte za ideál sociální struktury. V tom záleží základní rozdíl názoru, zastupovaného duchovní vědou, od názorů jiných.

Názoru, který je zastupován duchovní vědou, je možno již předem použít na skutečnost, protože se dá sám v sobě diferencovat a může se pak diferencovaně použít na skutečnost. To je rozdíl mezi abstraktním názorem a názorem konkrétním. Abstraktní názor je souhrnem pojmů, při kterém se domníváme, že jsme šťastni, nebo že můžeme lidi šťastnými učinit. Konkrétní názor je ten, při kterém víme, že sám v sobě je takovým, že se jednou může rozrůst jedno, pak druhé nebo třetí. Pak je možno použít prvního nebo druhého nebo třetího na jiné zevní poměry. To je to, čím se liší názor založený na skutečnosti od všeho dogmatismu. Ale dogmatismus přísahá na dogmata. Ale dogmata se mohou uplatnit jen tehdy, když skutečnost tyranizují.

Názor založený na skutečnosti je takový jako skutečnost sama: je sám v sobě živoucí. Jako je lidský nebo jiný organismus v sobě pohyblivý a živý, není ničím uzavřeným, pevným, tak je názor založený na skutečnosti sám v sobě živý, rozrůstá se na jednu nebo na druhou stranu.

Všimnete-li si tohoto rozdílu mezi názorem založeným na skutečnosti a dogmatismem, milí přátelé, je to něco neobyčejně důležitého pro ono přetvoření myšlenkových návyků ve vaší duši, kterého je lidem tak třeba právě dnes a jehož jsou lidé dnes ještě tak velice dalece - mnohem více vlastně než sami vědí. A to, co vám říkám, souvisí v nejhlubším nitru zase s anthroposoficky orientovanou duchovní vědou.

Vidíte, že pro obyčejnou vědu, jak je dnes jediné obvyklá, je člověk jednotou. Dnešní anatom, dnešní fyziolog pozoruje mozek, smyslové ústrojí, nervy, játra, slezinu, srdce, pro něho jsou to ústrojí, která zařazuje

do jednotného organismu. Víte, že my tak nečiníme. My rozeznáváme člověka hlavy, respektive člověka nervů a smyslů od člověka hrudi respektive člověka dechu a oběhu krve a člověka výměny látek nebo také člověka končetin nebo také člověka svalů. Rozeznáváme, jak víte, trojčlenného člověka, a tento trojčlenný člověk žije ve světě.

A protože nelpíme abstraktně na jednočlenném člověku v anthroposoficky orientované duchovní vědě, je tomu také tak, že anthroposoficky orientovaný duchovní badatel nachází ten sociální řád, do kterého se člověk včleňuje jakožto trojčlenná bytost. Neboť to je směrnice, milí přátelé, toto anthroposofické členění člověka. Tyto tři články jsou také více nebo méně jen zevními, na člověku samém se nacházejícími symboly jeho bytosti, neboť člověk má přece kořeny ve všech světech. Ale když pozorujeme tuto trojčlennost, tak je nám směrnicí, abychom opět přihlíželi k diferenciaci lidí na Zemi.

Když se o této věci vyslovuji, prosím, abyste ji zase brali, neboť charakterizují, nekritizují, ani neříkám něco, abych mluvil ve prospěch či neprospěch té či oné strany.

Začněme u ruského člověka, u východoevropského člověka. Nemůžeme ho osobitostí ruské duše, ruského národa studovat, máme-li na zřeteli jenom dnešní anatomii, fyziologii nebo psychologii, nedbám-li onoho trojčlenného člověka, kterého jsem aspoň v náčrtku naznačil ve své knize „O záhadách duše“. Neboť všimneme-li si toho, co je dnešní - dnešní, prosím, abyste to měli na zřeteli - osobitostí ruské duše, vůbec ruského národa, můžeme říci: v Rusku je - Rusové necht' mi to odpustí, ale je to pravda - domovem člověk hlavy. Rusové snad řeknou: v Rusku je doma člověk srdce a právě hlava ustupuje více do pozadí. To se může ovšem tvrdit jen tehdy, když se nestuduje řádně duchovní věda. Neboť ruská kultura se jeví jako kultura srdce především proto, že - smím-li se vyjádřit triviálně - Rus má srdce v hlavě, to je, srdce působí tak silně, že působí směrem k hlavě, že proniká celou inteligenci, že proniká vším. Ale vliv srdce na hlavu, na pojmy, na ideje, to utváří celou východoevropskou kulturu.

A necht' mi to Středoevropané také nemají za zlé, ale je tomu tak: oni mají jako podstatnou vlastnost - a to vyznačuje celou středoevropskou kulturu - že hlava jim stále klesá do prsou a břicha nebo údy jsou stále vytahovány nahoru k srdci. To je u středoevropského člověka podstatné, proto se on tak hrozně těžko v sobě vyzná, protože není vlastně ani na jednom, ani na druhém konci. Výsvětliil jsem vám to tím, že jsem vám řekl, že u Strážce prahu přichází středoevropský člověk zejména k zážitku váhavosti a nejistoty.

A Západoevropané necht' mi to zase nemají za zlé, neboť - tušíte již, co zbývá - jejich kultura je především kulturou břicha, kulturou svalů, protože je tu právě ta zvláštnost, že vše, co vychází z kultury svalů - v národní povaze, ne v jednotlivci - působí také silně do hlavy. Odtud ona instinktivnost inteligence, proto je tam také původ svalové kultury v moderním životním smyslu, původ sportu atd. Vše, co říkám, můžete najít také v zevním životě, jen když budete chtít, jen když se skutečně a nezaujatě budete chtít podívat na poměry. Směr může vám udat jenom anthroposoficky orientovaná duchovní věda. U Rusa je tomu tak, že u něho srdce vysílá kouř vzhůru do hlavy, u anglicky mluvícího obyvatelstva je tomu tak, že břicho vysílá kouř vzhůru do hlavy, ale že hlava také působí zase nazpět na dolní tělo a diriguje je. Je velmi důležité obrátit zřetel k těmto věcem: nemusíme je vždy tak radikálně vyslovit, jako to činíme mezi sebou, milí přátelé, vždyť my si rozumíme, neboť jsme snad přece do jisté míry navzájem k sobě shovívaví a umíme brát věci tyto objektivně, ne se sympatií a antipatií.

Vidíte ale , že musíme mít na zřeteli trojčlenného člověka: musíme skutečně vědět, že člověk je trojčlenná bytost, že je bytostí podle vzoru trojice, chceme-li studovat diferenciaci také fyziologicky, psychologicky. A je podstatné, aby lidé měli o sobě navzájem zájem nejen tak, jak to říká také pastor, aby se zajímal jeden člověk o druhého, ale aby vládl skutečný zájem od člověka k člověku. Ale ten se může zakládat jenom na hlubším poznání. Řeknete-li, milují všechny lidi, zůstane to prázdným abstraktem. Je nutno s porozuměním se zajímat o člověka, tedy zajímat se také o lidské společenství, když chceme mít úsudek o lidských společenstvích a o sociální struktuře lidských společenství. Když nevíme -

nechápejte mě špatně - co je nejvíce vynikající částí těla v určitém lidském společenství, nemůžeme přece člověka poznat. Musíme mít přece nějaké vodítko, chceme-li získat hlubší názor, jinak přece všechno zpřeházíme. To je to, oč se jedná. Proto je anthro- posoficky orientovaná duchovní věda něčím, co počítá se skutečností. A proto je ona také něčím, co je lidem často nepříjemné. Neboť lidé nechtějí z jistých předsudků, aby byli prohlédnuti. V soukromém životě je to lidem dokonce strašně nepříjemné, když jsou prohlédnuti, a můžeme říci, že z deseti lidí se stane aspoň devět nepřáteli, když je skutečně prohlédneme, budou jimi nějakým způsobem, některý snad nevědomě, ale budou jimi. Lidem je velmi nepříjemné být prohlédnuti, i když se tak děje v tom světle, jak je to zde sdělováno, milí přátelé, takže to má sloužit právě ke zvýšení lásky k člověku. Abstraktní láska k člověku je právě láskou, kterou mají - použil jsem již častěji tohoto přirovnání - vyvinout kamna svým teplem. Když kamnům domlouváme: vy jste kamna, je tedy vaší povinností zahřát pokoj, a když netopíme, nepomůže nic všechno naše mravní domlouvání. Tak je to také s nedělními odpoledními kázáními. Když budeme lidem sebevíce kázat: láska a láska a láska - a nedodáme palivo, kterým možno poznat lidi a lidská společenství, bude všechno kázání bezcenné.

Vidíte v jakém smyslu můžeme brát anthroposofickou duchovní vědu, jako palivo právě pro správný zájem od člověka k člověku, pro správný vývoj lásky k lidem.

Dokonce historické skutečnosti - ukázal jsem vám je zde před nějakým časem jako symptomatologii - i důležité historické skutečnosti, které jsou základem dnešních sociálních podnětů, i ty jsou přístupny pro lidské poznání, milí přátelé, jenom z hlediska názoru založeného na skutečnosti.

Když obrátíte zřetel ke všemu tomu, co jsme již řekli o diferenciaci západního, středního a východního světa, a co pak vplyne ještě bohatěji do vašich duší, když se nyní na tyto světy podíváte se skutečným porozuměním, pak se jistě také zeptáme: Odkud pak přichází ještě kromě toho, co bylo řečeno, že například ruská inteligence se může uchovat pro budoucí časy? Je třeba větší síly, milí přátelé, inteligenci jaksi uchránit

před náporom instinktů, nežli síly, které je třeba k pěstování vrozené, instinktivní inteligence. K tomu je zapotřebí větší síly. I toho je dosaženo jakýmisi - mohu-li tak říci: zařízeními ve vývoji západního lidstva. Vezměte jen jednu okolnost, že Rusko bylo v mnohém směru odstaveno od proudů kulturního života, které probíhaly na Západě. Naznačil jsem vám z jiného hlediska toto vývojové zadržení dřívější dobové kultury na Východě. Pohledte, jak nastává v 9. století rozštěpení církve, které se v 10. století dovršuje, jak je dřívější forma křesťanství odsunuta na Východ, jak se tu ustaluje a stává konzervativní, takže můžeme říci, že jistý stav, který byl rozšířen po všem křesťanství v prvních staletích, byl odsunut na Východ a ustálil se. Západ zatím svoje křesťanství vyvíjel dále. Něco tedy bylo odsunuto na Východ. To je jedna věc. Na druhé straně bylo předsunuto do Východu opět z jeho východu tatarství, všechno, co přišlo z Asie. Ale to všechno je jen výrazem pro to aby v ruské zemi byly uchovány dřívější lidské síly, které to, co přišlo z Asie jako lidské síly, přijaly v mladistvějším stavu nežli západoevropské lidstvo. Vezměte - abychom obrátili k něčemu zřetel - středoevropskou kulturu v její závislosti na protestantismu. Tato závislost je větší, nežli si obvykle myslíme. V podstatě je celá středoevropská kultura konfigurována nikoli tím či oním vyznáním, ale impulsem protestantismu, neboť protestantismus je pro hlouběji pozorujícího také jen příznakem, podstatný je duchovní podnět, který v protestantismu působil. Všechna věda, jak se pěstuje ve Střední Evropě, forma, kterou dostává, je vlastně pod vlivem protestantismu, a bez tohoto protestantismu je středoevropská kultura nemyslitelná.

Co na jednom místě zvláště vyniká, to je na jiném místě v jiném způsobu, v jiných poměrech k životu, stejně jak jsem vám to dříve ukázal s použitím sociální úlohy anthroposofie, která se má dokonce diferencovaně používat. Ve Střední Evropě byl protestantismus takový, že především, řekl bych, podnítil v člověku touhu, aby se opřel o svou inteligentní bytostnou podstatu. Středoevropská inteligence, která musí být získána výchovou, ta již souvisí s protestantismem. Dokonce „katolická akce“, která se zvedla proti protestantismu, je, když ji správně pozorujeme, protestantská, když nevychází právě od jezuitismu. který

vědomě zadržel to, co přišlo protestantismem. Ale podnět, který působí protestantismem, působí, řekl bych, ve své čisté kultuře ve Střední Evropě.

Jak působil v západní Evropě? Studujte dějinné poměry pomoci historické symptomatologie a uvidíte, že v západní Evropě a v Americe působí protestantismus tak, že odpovídá jako samozřejmost vrozenému, inteligentnímu instinktu, který se vyžívá dokonce více v politickém životě než v životě náboženském. Protestantismus působí zde docela samozřejmě, je zde něčím, co všecko proniká, co nepotřebuje zvláštního uzpůsobení. I když, tu a tam ovšem vzplanula reformátorská srdce, není mu třeba, aby způsobil tak otřásající reformaci, jak tomu bylo ve Střední Evropě. Na Západě je protestantismus samozřejmý, je takový, že bychom mohli říci: moderní západní člověk se rodí již jako protestant, středoevropský člověk diskutuje jako protestant. Právě protestantismus vyvolává diskuse o inteligentních věcech, tu vrozen není. Rus odmítá protestantismus jakožto Rus. on jej nechce, nemůže jej také jako Rus mít. Ruská povaha a protestantismus se spolu nesnesou.

To, co říkám, neprojevuje se snad jenom, když hledíme na náboženské vyznání, ale projevuje se to v přijímání v jakékoli kultury. Můžete například sledovat marxismus v západních zemích. V západních zemích je přijímán tak, že je již předem protestem proti starým majetkovým poměrům atd. Ve středních zemích se musí mnoho diskutovat o těchto věcech, hádat se, pochybovat, také se tu musí namluvit mnoho zbytečností. To odpovídá povaze Středoevropana. Ve východní Evropě musí být teprve docela přeměněn. A vezmete-li marxismus ve východní Evropě, je vlastně docela proniknut a zabarven ruským pravoslavím. Tam máme ve svých idejích, ale ve způsobu, jak se Rus k marxismu staví ráz pravoslavné víry.

To má upozornit jen na to. milí přátelé, jak je nutno odvrátit zřetel od zevních věcí a hledět na vnitřní. Mnoho získáte, když si zvyknete o různých věcech života si říci: Slova, jakých zde užíváme, jsou již namnoze opotřebovaná mince. Co dnes obvyklou řečí myslíme o věcech, neodpovídá vlastně nikdy skutečnosti. Všude musíme pohlížet do věcí

hlouběji. Řekl bych, že protestantismus, definovaný tak, jak se to obvykle dělá podle dnešních myšlenkových zvyklostí, neříká vlastně již nic skutečného. Protestantismus musíme brát tak, že můžeme také říci: Tak, jak se protestantismus jeví v marxismu, nebo třeba v politice, nebo i ve vědě, v tom máme to, co odpovídá skutečnosti. Tak radikálně je nutno, abychom se dnes snažili dostat se za pouhé slovní formy, přes slovní pojmy, přes pojmové formy neodpovídající skutečnosti, k zachycení, k živému zachycení skutečnosti. Na tom všechno záleží, milí přátelé, a na tom záleží především správné pojetí nejdůležitějšího podnětu přítomnosti, podnětu sociálního. Také na tom záleží správné posouzení dobových podnětů. Právě proto, že lidé vůbec nejsou zvyklí hledět na to, co je skutečné, jsou například dobové poměry tak špatně posuzovány, protože lidé jsou daleko vzdáleni představ, odpovídajících skutečnosti. Táhne se stále po vině nebo nevině válečnými katastrofami, ačkoli tato otázka po vině nebo nevině sama o sobě nemá nejmenšího smyslu. Proto jsem vám již před delší dobou zde přednášel, jak tyto věci vlastně záležely ve světových impulsech. Jako se dnes vlastně uskutečňuje mapa, kterou jsem vám zde nakreslil, tak se uskutečňují také ostatní věci. Ony se uskutečňují, budou se také přesně uskutečňovat tak, jak se zde o nich mluvilo, milí přátelé. Musíme mít smysl pro to, co je skutečné a nesmíme lpět na slovních slupkách. Slovních slupek musíme často užívat k charakterizování, ale nesmíme na nich ulpět. Když vidíme skutečnost, musíme také z hlediska skutečnosti odpovídajícího chápat úsudek Dohody a Američanů, vyneseny nad Středoevropany. Řekl jsem již, že jsem slyšel, když začala tato válečná katastrofa, z mnoha stran odsuzovat to, co dělali Středoevropané. Dnes slyšíme méně kritizovat to, co je opravdu násilnickou politikou atd.. lidmi, kteří tenkrát kritizovali, ač by nyní bylo dosti důvodů k podobné trpké kritice. Nebral jsem, myslím, nikdy v ochranu osobnosti, ale charakterizoval jsem poměry. Nemám proto také za úkol hájit nějak osobnosti, jejichž charakter se během poslední doby odhalil. Ale, milí přátelé, zdali se zakládá úplně zbožňování například wilsonismu a všeho, co s ním souvisí, méně na lidském sklonu k modlářství nežli to, co se vyvinulo ve Středních zemích jako ludendorfství, a co patří do sociální psychiatrie, to je přece něčím, co

se musí právě velmi pečlivě rozhodovat, o čem se nedá jen tak povrchně mluvit.

Ale z jiného hlediska, milí přátelé, řekl jsem vám zde jednou: Když nadává jeden člověk na druhého, když o něm říká špatnosti, je málokdy ba dokonce ve zcela ojedinělých případech příčina toho v člověku, o kterém se špatnosti říkají. On může být špatný, ale tato špatnost v něm je pro objektivního pozorovatele skutečnosti nejmenším důvodem pro nadávání. Důvodem pro nadávání je většinou potřeba nadávat. A tato potřeba nadávat hledá se předmět, chce se vybit, snaží se také přivést své ideje do takového proudu, aby se tyto ideje zdály oprávněné vycházet z duše nadávajícího člověka. Tak je tomu často ve styku jednotlivců. Ani ve velkém, ve světě, není tomu jinak. Jenže musíme pak přihlížet k tomu, že tu jsou také hlubší důvody. Vidíte, že je naprosto pochopitelné a samozřejmé, že lidé zemí Dohody a amerických krajin zatracují teď nejen jednotlivé mocnáře Středních zemí, ale že zatracují také obyvatelstvo Středních zemí, a mluví v tom směru všechno možné. Je možno to pochopit, neboť milí přátelé, v jakém světle byla by v těchto týdnech politika dohodových zemí, kdyby lidé v zemích Dohody říkali: Tito lidé v zemích Středu nejsou nijak špatní, vždyť jsou to přece jen lidé, kteří jen musí vyvinout své lepší stránky, pak to s nimi bude docela dobré. Ovšem kdyby takto mluvili, souhlasilo by to velmi málo s politikou, kterou provádějí. Ve světě musí lidé mluvit to, co je ospravedlňuje. Musíme vědět, jak věci vycházejí ze skutečnosti. To je hlubší názor. Je docela samozřejmé, že celé veřejné mínění zemí Dohody není takové proto, že má pravdu, ale proto, aby bylo ospravedlněno vlastní chování, právě tak jako často, když jeden na druhého nadává, nenadává proto, že ten, komu se nadává, je takový nebo onaký, ale proto, že má sám potřebu nadávat, že ji chce vy bit. Záleží skutečně na tom pohlížet na věci jinak, než jak jsme zvyklí na ně pohlížet. Na tom záleží. Pochopit duchovní vědu v nejhlubších základech vlastní duše je jistě něco docela jiného, než co si představují mnozí z těch, kdo se hlásí k anthroposofickému hnutí.

Když pozorujeme věc abstraktně, zevně - a nyní přicházíme k jiné kapitole - mohlo by se myslet, že dnešní socialismus, dnešní sociální

požadavky vycházejí ze sociálních podnětů. Charakterizoval jsem vám nedávno, jak se člověk vychyluje sem a tam mezi sociálními a antisociálními pudy a instinkty. Abstraktně myslící člověk bude pokládat za docela samozřejmé, že se dnes sociální proletář rodí ze sociálních poměrů. Neboť je to tak velice nasnadě, není-liž pravda, milí přátelé. Ale to není pravda. Kdo pozoruje proletářský socialismus přítomné doby, kdo jej pozoruje podle skutečnosti, ten ví, že socialismus, jak dnes vystupuje jako marxismus, je antisociálním jevem, jež vychází z antisociálních podnětů. Vidíte! Takový je rozdíl mezi abstraktními definicemi, mezi abstraktním myšlením a myšlením podle skutečnosti. Co žene lidi, kteří dnes chtějí uskutečnit socialismus ve směru zde míněném? Ženou je sociální instinkty? Nikoli, ženou je instinkty antisociální. Ukázal jsem vám to včera dokonce zevními poukazy, na konfiguraci základního hesla: „Proletáři všech zemi, spojte se!“ To jest: Pociťujte nenávisť ke druhým třídám, abyste cítili pouto sjednocení! Zde máte jeden z antisociálních podnětů. Mohli bychom uvést nekonečně mnoho antisociálních podnětů, když studujeme sociální psychologii přítomné doby. Takový je rozdíl mezi tím způsobem myšlení, které se vyvíjí vzhůru, které se musí vyvíjet vzhůru a které má být anthroposoficky orientovanou duchovní vědou podporováno, a mezi tím, co jsou dnes obvyklé myšlenkové zvyklosti.

Proto také to, co se musí uplatňovat jako anthroposofické stanovisko vůči sociální otázce, setkává se dnes ještě s takovým odporem, protože lidé nedovedou myslet podle skutečnosti, protože lidé především nedovedou myslet diferencovaně, a často dokonce mají za to, že dovede-li někdo diferencovaně myslet, odporuje sám sobě.

Dnešní důležité otázky možno řešit jenom myšlením podle skutečnosti. Chci vám říci takovou otázku, která navazuje na to, o čem jsme již mluvili. Hledíte, řekl jsem, že to, co zvláště straší v proletářských hlavách, co je hnací silou, je to, že na místo starého otroctví nastoupilo zotročení práce tím, že práce je zbožím v dnešním sociálním řádu. Zdůraznil jsem vám včera ostře, že úkol sociálního myšlení spočívá v tom, oddělit zboží od pracovní síly, trojčlenný sociální řád, o kterém jsem mluvil, obsahuje již podnět, který odděluje zboží od lidské práce. Neboť čeho se touto trojčlenností dosahuje, nejsou logické důsledky, nýbrž jsou právě

důsledky založené na skutečnosti, které odpovídají názoru založeném na skutečnosti.

A k této otázce se pojí, milí přátelé, jiná, která je jaksí palčivá. Víte, že jedním ze základních požadavků proletářského materialismu, který je marxisticky zabarven, je požadavek zespolečenštění výrobních prostředků. Výrobní prostředky mají přejít do společného majetku. To by byl ovšem jen počátek společného majetku vůbec, také půdy atd. A víte také z toho, co jsem vám předvedl jakožto program ruské republiky sovětů, že patří k jejímu programu zestátnit, lépe řečeno zespolečenštit výrobní prostředky a půdu. To vám již poukazuje na nejdůležitější, jak jen si možno pomyslet, sociální podotázku přítomné doby, kterou můžeme formulovat takto: Má být zasahování do dnešní kultury nebo také do dnešního chaosu, hledíme-li na země Středu a země Východu, má být takové, aby se vytvořila tendence, aby se v budoucnosti stávali majiteli, vlastníky, pokud možno stále více jednotlivci, nebo se má vyvinout tendence, aby se majitelem stala společnost? Rozumíte, co míním? Má to být tak, aby co možná měl majetek, vlastnictví jednotlivec, nebo - aby se zabránilo nespravedlnosti - má být majetek, půda, výrobní prostředky atd.. majetkem společným? To je velmi důležitá základní podotázka. Tendence proletářského myšlení tíhne dnes k tomu učinit věci majetkem společným. Ale, milí přátelé, vzhledem k nejdůležitějším sociálním podnětům není rozdíl v tom, je-li majitelem jednotlivec, nebo asociace nebo celá společnost. Celá společnost pro toho, kdo dovede studovat skutečnost, se ukáže - nebude jiným, méně špatným podnikatelem vůči jednotlivci než jednotlivý podnikatel. To spočívá prostě jako přírodní zákon v povaze skutečností, jenže to lidé nechtějí uznat, proto bloudí. Neboť otázka je: mají se stát všichni lidé majiteli? To by bylo tehdy, kdyby neměli společného majetku, nýbrž - nemohu techniku této věci dále rozvádět, ale je to docela proveditelné - kdyby byla každá jednotlivá individualita, podle poměrů vládnoucích v tom kterém území, kdyby byl každý člověk spravedlivým způsobem majitelem. Mají se stát všichni majiteli, nebo se mají stát - jak tomu chce dnešní proletářské myšlení - ze všech lidí proletáři? O tyto dvě možnosti se jedná! Dnešní proletářské myšlení chce všechny učinit proletáři a jenom celek podnikatelem. Co z

toho vyplýne - můžeme-li zachytit skutečnost - je opak toho. Neboť nikdy není možno dosáhnout trojčlennosti sociální struktury, uděláme-li ze všech lidí proletáře. Čeho musí být dosaženo jako tendence trojčlenného uspořádání, je svoboda jednotlivce po stránce tělesné, duševní a duchovní. Toho se nedá dosáhnout, když se všichni lidé stanou proletáři. ale možno toho dosáhnout pro každého člověka, budou-li všichni mít majetkový základ.

To druhé, čeho musí být dosaženo, je takové urovnání poměrů, aby před zákonem, před ústavou, vůbec před vládou byli všichni navzájem si rovni. Svoboda v duchovní cestě. Rovnost ve státě, chceme-li tak dále nazývat tuto jednu třetinu. Bratrství vzhledem k životu hospodářskému. Znam velmi duchaplné knihy, které právem zdůrazňují, že tyto tři ideje: svoboda, rovnost a bratrství si navzájem odporují. Nuže rovnost odporuje docela jistě svobodě, to vyslovili duchaplní spisovatelé již roku 1848 a také ještě dříve. To je zcela správné. Když to zpřeházíme, pak si věci navzájem odporují. Svoboda v oboru duchovním, juristickém, svoboda v náboženství, ve vyučování, v právnictví, rovnost ve správě, ve vládě, v bezpečnostní službě, bratrství v oboru hospodářském. V oboru hospodářském je to vlastnictví, co nutno pro budoucnost přiměřeně vyvinout, v oboru bezpečnostní služby a správy je to právo a v oboru duchovním a juristickém svoboda. Když jsou tyto tři věci roztrženy podle hojnosti. pak si neodporují. Neboť to, co si odporuje v myšlenkách, je skutečné proto, že je to ve skutečnosti rozděleno na různé oblasti. Myšlenka si libuje v rozporech, ale skutečnost žije nad rozpory. Nemůžeme tedy zachytit skutečnost, když nemůžeme zachytit rozpory, když svými myšlenkami nevystihujeme rozpory. Ze všeho toho vidíte, že duchovní věda, jak je zde míněna, má skutečně co říci o důležitých otázkách přítomné doby.

Někteří z vás, milí přátelé, snad jistě pochopí, že tato anthroposoficky orientovaná duchovní věda má co říci, a že způsob, jak by se mělo o ní smýšlet, měl by se v podstatě řídit vědomím o tom, v jakém poměru je tato anthroposoficky orientovaná duchovní věda k nejdůležitějším požadavkům doby.

To je také něco, co těsně souvisí s celým způsobem, jak si například musím osobně představovat, že má stát anthroposoficky orientovaná duchovní věda nebo její nositel anthroposoficky orientované hnutí v dnešním duchovním životě. Nedá se ovšem jedním rázem u našich současníků dosáhnout, aby správně viděli. Nemyslete si, milí přátelé - a kdo mě zná, jistě si to myslet nebude - že je to nějaká pošetilost nebo osobní ješitnost, když tyto věci charakterizují. Skutečné poměry mě stále znovu nutí charakterizovat v tom nebo onom směru. Je to skutečně takové - ukázal jsem vám to při různých příležitostech - že nejsem nakloněn přeceňovat to, co sám mohu a chci. Zním hranice a vím mnohé, o čem ten nebo onen ani netuší, že to vím. Ale právě těm, kdo mne mohou v tomto směru posoudit, smím snad přece říci, že bych si - smím-li užít toho výrazu, není ho použito docela správně, ale není jiného - že bych si přál jednu věc, a to je jisté rozlišování, milí přátelé, mezi něčím takovým, co chceme zde a mezi těmi věcmi, se kterými je to. co se zde chce, velmi často zaměňováno. Kolik je dnes ještě lidí, kteří vidí zde nebo jinde tu či onu okultní společnost, která si říká okultní a nesnaží se zdravým lidským rozumem rozeznat, co zde možno najít. Neboť, byť by to bylo sebe nedokonalejší, je zde přece jen snaha počítat skutečně s vědomím doby.

Podívejte se naproti tomu na všechny ty věci, které se často také pokládají za okultní nebo podobná hnutí, jak ty počítají s vědomím doby. Všechny tyto nízké a vysoké stupně zednářů i všechny nejrůznější náboženské obce, u nich je právě zastaralost, že nejsou s to počítat skutečně s vědomím doby. Kdepak se mluví z oněch základů, které lze nalézt ve věcech? Kde se mluví skutečně moderně zasahujícím způsobem tak, aby to bylo skutečnosti přiměřené, o dnešních palčivých otázkách? Z obřadu a předpisu jednoho nebo druhého zednářství, nebo náboženské obce nebudete moci tyto věci najít. Bylo by něčím žádoucím, aby se uplatnila schopnost rozlišovat!

Zajisté, je to stížené, milí přátelé, to připouštím, ztížené z toho důvodu, že z historických příčin, jak jsem vám je líčil, byla tady tato společnost, s níž se jedná, zpočátku spojována s Theosofickou společností nebo s různými jinými společnostmi. V zevním ohledu byla to snad chyba, ale

karmicky je to ospravedlněno. Bylo by bývalo prozíravější, kdyby tato Anthroposofická společnost se byla založila bez jakýchkoli vztahů k jiným společnostem. Jistě, zevně pojato, bylo by to bývalo prozíravější, neboť celý šosácký, buržoázní ráz Theosofické společnosti, tyto zastaralé věci, všecko to by nebylo do ní vplynulo. Kdyby anthroposofie žila správným způsobem v naší Společnosti, jak to právě nečiní, mohla by již tato Společnost aspoň v jistém smyslu vzorně charakterizovat jednu třetinu naší sociální struktury, jak vyplývá z anthroposofie samé, duchovní třetinu a dokonce včetně oboru právního. Neboť, milí přátelé, co by vlastně mělo vládnout mezi anthroposofy jako právo individua k individuu, to by mělo být něčím samozřejmým. Pociťuji vždycky jako nejtrpčí odpadnutí od toho, co by se mělo mezi námi vyvinout, když jeden o druhém mluví tak, že si jde jaksi stěžovat navenek. Tu se má vyvinout také právní vědomí, pokud je míněno v jedné třetině sociální struktury. Ale je právě ještě daleko od toho, aby taková anthroposofická společnost skutečně obsahovala to, co by podle anthroposofických podnětu, jak jsou vlastně míněny, obsahovat mohla. Potom se musí teprve vyvinout ucho pro vnitřní pravdu, milí přátelé, ucho pro vnitřní pravdu, které dnes má ještě málokdo. Protože toto rozlišování, které by vlastně mělo přicházet zvenčí, zvenčí nepřichází, proto je skutečně nutno, aby tu a tam z toho či onoho hlediska bylo poukázáno na diferencující znaky. Chtěl bych dnes hlavně vzhledem k těmto věcem říci toto: Co žije mnou samým v anthroposofickém hnutí, rozlišuje se od jiného tím, že jsem vždycky pracoval plně podle zásady, kterou jsem již vyslovil v předmluvě při vydání „Theosofie“, že nesdělují nic jiného než to, co mohu sdělit z osobní zkušenosti. Nic jiného zde nesdělují, než za čím mohu stát z osobní zkušenosti. Zde není v žádném smyslu odvolávání se na autoritu, jak se to jinak tu a tam dělá.

To má, milí přátelé, ještě za následek, že smím říci, že duchovní proud, vedený anthroposofickým hnutím, není závislý na žádném jiném proudu, ale že je jedině závislý na duchovnosti, která proudí přítomnou dobou, jedině a pouze na ní. Nejsem proto povinný - prosím, abyste to vzali docela vážně - nejsem proto povinný vůči nikomu, zamlčovat něco, o čem uznám, že se to nyní má říci. Příkaz mlčení neexistuje pro toho, kdo

za svůj duchovní majetek není nikomu zavázán. To je skutečně základ pro odlišování tohoto hnutí od hnutí jiných. Neboť kdyby chtěl někdo tvrdit, že to, co je zvěstováno v anthroposoficky orientované společnosti, je zvěstováno jinak než ve smyslu těchto mých slov uvedených v „Theosofii“, že za tím čistě osobně stojím - ten snad nezná poměry a nebyl zde často, ale dívá se zvenčí, ten hlásá nepravdu ze zlomyslnosti nebo také nikoli ze zlomyslnosti. Ale kdo byl často u nás a říká něco jiného, když třeba konstatuje nějakou minulost nebo souvislost tohoto duchovního hnutí s jiným - když poměry zde zná. ten lže. O to jde, milí přátelé. Buď říká nepravdu z neznalosti poměrů, nebo při znalosti poměrů lže. Tak musíme brát také všechna protivenství tomuto hnutí.

Proto musím stále znovu zdůrazňovat, že musím zamlčet jenom to, o čem vím, že se to nemůže ještě sdělit dnešnímu lidstvu pro jeho nezralost, ale nic nemusím zamlčovat z důvodu, že bych byl někomu složil slib nebo podobně. Do tohoto hnutí neplynulo nikdy nic, co by bylo přišlo z jiné strany. Toto hnutí nebylo nikdy duchovně závislé na jiném hnutí, souvislosti byly jenom vnější. Snad přijde, milí přátelé, čas, kdy uznáte, že je dobře, když si připomenete, že někdy předpovím věci, které teprve později jsou poznány ve své správné souvislosti. Snad vám jednou prospěje - budete-li mít k tomu dobrou vůli - když si vzpomenete, v jakém smyslu je pěstován duchovní statek, který má plynout anthroposofickým hnutím.

Ale každý, kdo chce rozeznat toto anthroposofické hnutí od jiných, má také prubířský kámen. Prubířský kámen, který tu dnes je pro takovéto hnutí, je trojího druhu:

1.

Předně, že takovéto hnutí stačí na vědecké a jiné požadavky. Proberte mou literaturu. Uvidíte všude, i když to či ono je nedokonalé. snahu, aby zde bylo vytvořeno hnutí, které nepracuje na starém zastaralém základě, ale které plně zná vědecké prostředky naší doby a působí v plné shodě s jejím vědeckým vědomím. To je jedna věc.

2.

Ze takovéto hnutí skutečně živým způsobem má co říci o životních otázkách dneška, tedy například o otázce sociální. Co mohou v tomto směru říci jiná hnutí, to zkuste srovnat pokud jde o zastaralost a odcizenost skutečnosti s tím, co k tomu má říci toto hnutí.

3.

Třetí díl prubířského kamene je, že takovéto hnutí může dát poučení o vztahu k různým náboženským potřebám, v tom smyslu spojuje poučení o těchto náboženských potřebách s úplnou a důvěrnou znalostí skutečnosti.

Tím již můžete, milí přátelé, rozeznat toto hnutí od všech těch, která to v podstatě přivedou vlastně jen k nedělním odpoledním kázáním, která to přivedou k tomu hřímat lidem do svědomí a podobně, ale jsou na hony vzdálena konkrétních pojmů, působících v dnešním sociálním řádu.

Dnešní věda založená na skutečnosti musí umět mluvit o práci, o kapitálu, o úvěrových poměrech, o pozemkových poměrech, o všech těchto věcech, které souvisí s dnešním životem, musí umět mluvit o utváření sociálního života, jako dovede mluvit o poměru člověka k božské podstatě, o poměru člověka k lásce k bližnímu atd. To je to, co lidstvo tak dlouho zanedbávalo: najít spojení shora dolů až do bezprostředního konkrétního utváření života a do životních procesů. To je to, co v naší době zanedbává theologie a theosofie ve svých různých formách, co také zanedbává leckterý okultní směr. Ty mluví jaksí shora dolů potud, že mohou lidem říkat: buďte dobrými lidmi a podobné věci - ale ty jsou neplodné, sterilní, když se jedná o to skutečně zachytit palčivé konkrétní otázky' přítomnosti.

Vnější věda, také odcizená skutečnosti, mluví zase o věcech týkající se bezprostředního života. Ukázal jsem vám včera, jak cize stojí lidé vůči tomuto životu. Kolik lidí dnes například vůbec ví, co je to kapitál, co to ve skutečnosti je. Oni vědí ovšem, když mají tolik a tolik peněz ve skříni, že to je kapitál. Ale to neznamená vědět, co kapitál je. Vědět co je kapitál, znamená vědět, jaká je úprava v sociálním řádu, pokud se týče určitých věcí a procesů. Jako musíme anthroposoficky znát u jednotlivého člověka poměry, vládnoucí v oběhu krve, který rytmicky reguluje lidský život,

právě tak musíme vědět, co nejrůznějším způsobem pulsuje v sociálním životě. Ale dnešní fyziologie, milí přátelé, není ještě s to ani materialisticky rozřešit nejdůležitější otázky, ty se mohou rozřešit teprve, když získáme anthroposofické poznání trojčlenného člověka.

Co ví dnešní věda například o jedné mimořádně důležité věci: na čem spočívá čistě materialistické představování, na čem spočívá vůle v jistém směru? Vyslovuji dnes takoveto věci proto, že jsem po 30 až 35 let svého života konal zkoumání v těchto věcech, jak jsem řekl vzhledem k jiné věci. Představa se zakládá na tom, že člověk má v sobě v krevním oběhu vnitřně kyselinu uhličitou, která ještě není vydechnuta. Když vnitřně cirkuluje kyselina uhličitá, která ještě není vydechnuta, je to hmotný protějšek, hmotný korelát myšlenky. Když je v člověku kyslík, který ještě nebyl zpracován na kyselinu uhličitou, kyslík, který teprve bude zpracován, přetvořen na kyselinu uhličitou, je to v jistém ohledu hmotný korelát pro vůli. Zde v člověku obíhá kyslík, který ještě není docela zpracován a má funkce, tu se hmotně uplatňuje vůle. Kde je uvnitř lidského těla již kyselina uhličitá, která není ještě docela tak zpracována, aby byla vyloučena nebo vydechnuta, je to hmotný podklad pro myšlenku.

Ale jak jsou tyto dva póly: pól myšlenkový, který můžeme nazvat pólem kyseliny uhličitě, a pól vůle, který- můžeme také nazvat pólem kyslíku, jak jsou tyto dva póly regulovány, jenom to dává věda, založená na skutečnosti. Dnes nenajdete nikde v knihách takovouto pravdu, jakou jsem vám nyní vyslovil. Ale protože lidé neškolí své myšlení pro takovou skutečnost, neškolí lidé také to, čeho je dnešnímu člověku potřeba vzhledem k sociálnímu řádu. Ale musí to přijít, je toho dnešní době zapotřebí, a také to bude muset, milí přátelé, přijít, že k naší sociální otázce přibereme duchovně-duševní včlenění člověka do sociálního řádu.

To bylo zanedbáváno. Pomyslete jen, jak by to bylo jiné, kdyby v tom či onom podniku nebo institutu jednotlivý dělník stál také duchovně-duševně v celém procesu, kterým prochází ve světě zboží jím vyrobené, kdyby rozuměl, jak stojí v sociální struktuře to, že vyrábí právě toto zboží. Ale to může být jenom tehdy, když bude skutečně takový zájem od

jednoho člověka k druhému, aby ponenáhlu nebyl tu žádný dospělý pravý člověk, který by nedovedl ovládat sociální pojmy ve shodě se skutečností. Musí přijít čas - je to sociální požadavek - kdy lidé budou právě tak dobře vědět, co je kapitál, úvěr, hotové peníze, šek ve svém národohospodářském efektu a může to vědět každý, není to tak obtížné, jenže ti, kdo mají vyučovat, musí se toho sami nejdříve řádně ujmout, jako dnes lidé vědí, že polévka se nejí vidličkou, ale lžící.

Kdo jí polévku vidličkou, počíná si nesmyslně, že ano. Ale rovněž si počíná nesmyslně ten, kdo neví tyto jiné věci. To se musí stát všeobecným veřejným míněním.

Tak bude, milí přátelé, postaven docela jiný základ nejdůležitější podnět naší doby, podnět sociální.